

מבוא

שלום לכולם וברוכות הבאות לעיניים על עזה, ההתכנסות היומית שלנו שהיא חיבור של מחאה ולמידה. אני פותחת כך את המפגשים, לפחות אלה שאני מנחה, זה כבר ארבעה חודשים. ועכשיו מי שנפל דבר, גם אם לא ברור מה נפל ואיך ועד מתי, חשבנו יחד איתכם על אם ואיך להמשיך. נדמה לי שהיה קונצנזוס כמעט מלא על כך שאי אפשר להוריד את העיניים מעזה. ואנחנו אכן ממשיכות במפעל התייעוד, הבירור, ההתנגדות והחשיבה, שלקחנו על עצמנו כולנו כאן. אגיד על זה עוד כמה מילים בסיום, אבל בינתיים תרשמו ביומנכם כל שני וחמישי, בשעה שתיים, בלינק הרגיל, אנחנו נמשיך להיות כאן עם העיניים על עזה.

בשבוע הבא תתחיל שנת הלימודים באוניברסיטאות בארץ – בחלק זה יהיה רק שבוע אחרי. כבר שנתיים שרובצת מעל הקמפוסים שלנו עננה כבדה של שתיקה ושל השתקה. וכבר דיברנו על זה קצת כאן. כדי להמשיך ולהבין את ההקשר הזה הזמנו היום את עורכת דין סאוסן זהר המתמחה בזכויות אדם ומשפט בינלאומי, עם רקורד שיר של פעילות וכתיבה. היא גם מנחה בקליניקה לזכויות אדם באוניברסיטת תל אביב. לסאוסן הכירות מעמיקה עם האוניברסיטאות בישראל, גם כי מאז אוקטובר 2023 היא יצגה סטודנטים רבים שהושתקו והועמדו לדין במערכת. סאוסן תדבר איתנו על מדוע יש שתיקה, מדוע האוניברסיטאות שותקות לנוכח הג'נוסייד. כרגיל היא תדבר שמונה דקות, ולאחר מכן אנחנו נאפשר שאלות בצ'אט. תודה רבה סאוסן שהצטרפת היום.

הרצאה

תודה איילת ועידו, ושלום לכולם. אני אקצר בברכות כדי לנצל את שמונה הדקות ולהתמקד בתוכן. אני חושבת שהנושא הזה שבחרתי לדבר עליו, מדוע לא מדברים על ג'נוסייד בקמפוסים הישראליים, משלב בעצם בין השתיקה של המוסדות האקדמיים של מערכת החינוך בכלל – השתיקה המכוונת, להמנע באופן מכוון לדבר על ג'נוסייד – לבין הרדיפה הפוליטית שיושמה כנגד הרבה מהסטודנטים הערבים, וגם סטודנטים יהודים, או בעצם סטודנטים [בכלל] שרצו להטיל ביקורת על מדיניות הממשלה ועל מלחמת הג'נוסייד על עזה. חלק מהמקרים שבהם ייצגתי סטודנטים מאז השביעי באוקטובר ובחודשים שלאחר מכן, כפי שאתם יודעים, תמקד בפוסטים שהתוכן שלהם היה ביקורת על המלחמה, סולידריות עם אנשים חפים פשע מעזה, וכל מיני דברים אחרים. אבל חלק גם נגע לעצם השימוש במילה ג'נוסייד בפרסומים שפורסמו בחשבונות אישיים של סטודנטים, וגם במקרים בודדים על ידי מרצים, שהוביל לרדיפה על עצם השימוש במילה ג'נוסייד. זה כמובן הוביל, כמו שאתם יודעים, להעמדה לדין משמעתי בגין עבירת משמעת, לא של תמיכה בטרור – כי זו עבירה פלילית – אלא של פגיעה ברגשות, פגיעה בכבוד, התנהגות שלא הולמת אנשים המשוויכים למוסד האקדמי. וכולנו יודעים איך בעצם נהייתה היררכיה בין רגשות הימין או של היהודים, בעצם של מי שהתלונן, שגברו על הרגשות של הערבים, [הרגשות] הביקורתיים.

מצד שני, בנוסף לרדיפה, במקביל, הייתה גם שתיקה מכוונת במוסדות להשכלה גבוהה. חוץ ממקום אחד, מכון מחקר ולא מכון האקדמי. זה היה מרכז מינרבה באוניברסיטה העברית, שערך פאנל בחודש דצמבר 2024 שהכותרת שלו הייתה – אני זוכרת כי גם לקחתי חלק בו – "עזה והמשפט הבינלאומי". אף מילה על ג'נוסייד, אף פאנל על ג'נוסייד. בעצם היה ניסיון לעשות פרגמנטציה לכל חלקיקי ביצוע הג'נוסייד, כמו למשל הרעבה: לדבר עליה בנפרד, כאילו היא פשע נגד האנושות. [כך גם לגבי] הפגיעה בתשתיות הרפואיות לבד באופן עצמאי כפשע נגד האנושות. וכך גם לגבי הרצח, לגבי הפגיעה בתשתיות אזרחיות אחרות, אבל לא כפשע כולל של ג'נוסייד. מלבד זה לא היה כל כנס אחר. לא מדברים על זה לא בפקולטות למשפטים: האם כן או יש [ג'נוסייד]? איך ניתן לנתח את זה? גם אם יש כאלה שסבורים באופן פרטני, מרצים, שהתקיימה אווירת ג'נוסייד, או עלולה להתקיים – במידה וזה היה עוד בשלבים יותר מוקדמים – אז עדיין המוסדות לא דנו בזה באופן קולקטיבי, בכנסים, בדיונים אקדמיים, כמו שאנחנו רגילים.

אנחנו גם זוכרים את ההליך המשמעתי ולאחר מכן המעצר נגד פרופסור נדירה שלהוב-קבורקיאן, שהתחיל עם החתימה שלה על עצומה שאומרת שמתקיים כאן ג'נוסייד ושהיא נגד הג'נוסייד. זה כבר היה בנובמבר 2023. ואנחנו זוכרים את כל ההליכים שננקטו נגדה. אני חושבת שאנחנו צריכים להיות מודעים כמובן לקושי בצד שאינו מקבל, בצד המכחישי. הצד המכחישי לא רוצה שנדבר על ג'נוסייד, כי זו האשמה בביצוע הפשע הכי חמור אחרי השואה נגד היהודים. ובמיוחד אחרי האישור של אמנת הג'נוסייד של האו"ם מ-1950. זו בעצם האשמה של היהודים בג'נוסייד כשהם [דוגלים ב] "סלוגן we shall never forget, and never again". וההבדל בין דיבור על הפשעים שקרו כפשעים נגד אנושות או כפשעי מלחמה לעומת הג'נוסייד הוא שהג'נוסייד מחייב הוכחה של כוונה מיוחדת. צריך להוכיח שהייתה כוונה מכוונת להשמיד את הפלסטינים כקבוצה או כחלק מהקבוצה, ולא לאפשר להם בעצם תנאי חיים – livable life conditions – כמו שאומרת האמנה. ולכן אם אנחנו מדברים על קיומה של כוונה מיוחדת, אז זה ישר מוציא אותנו מביצוע עבירה חמורה ביותר, ומבטל את הדיון בהמשכיות המלחמה בשם ההגדרה העצמית. כי אי אפשר לבוא ולהגיד זו הגנה עצמית: "סליחה זו הגנה עצמית", ומצד שני שיש עבירה של השמדה מכוונת של כל הקבוצה בחלקה או בכולה.

עכשיו אנחנו אמנם היום אחרי הפסקת האש, אבל אני עדיין חושבת שהיום לדבר על ג'נוסייד, על כל מרכיבי הג'נוסייד, על מרכיב הכוונה המיוחדת או הייחודית, חשוב אפילו יותר מקודם. כי אם אנחנו לא מדברים על העבירה הזאת באופן האקדמי.... וזה הפאנץ'-ליין שלי, שאני כן מעודדת קיום דיונים אקדמיים ברמה של כנסים ומחקרים על עצם קיומה של עבירת ג'נוסייד. גם אם זה יהיה במחיר של רדיפה או העמדה לדין משמעת, התועלת עולה הרבה על הנזק שיגרם, כי בעצם אנחנו נמצאים במצב שאם אנחנו לא עושים את זה, אנחנו בעצם מתעלמים מקיומם של החלטות של גופים משפטיים הגבוהים ביותר, ההארכות הגבוהות ביותר ברמה הבינלאומית. לא נשכח שיש לנו צווי מעצר נגד נתניהו על ביצוע ג'נוסייד או מרכיבים שלו, לרבות הרעבה. יש לנו את ה-UN inquiry commission מחודש אוגוסט 2025, שקבעה שהוכח שהמרכיבים המשפטיים של עבירת הג'נוסייד הוכחו מתקיימים ומתבצעים על ידי ישראל. ארגוני החברה האזרחית הבינלאומית כמו Human Rights Watch ו-Amnesty International, קבעו עוד מנובמבר ודצמבר 2024, שיש ג'נוסייד גם מבחינה משפטית לפי מרכי העבירה הבינלאומית, ולכך הצטרפו ארגונים ישראלים, לרבות בצלם ורופאים לזכויות אדם. ולכן הטיעון שלי הוא שלהמשיך לדבר על ג'נוסייד למרות המחיר, הוא מחויב, כי בלי accountability, בלי אחריות, בלי לבקש העמדה לדין של העבריינים, לא ניתן באמת להשיג את הפסקת אש ולאחר מכן שלום, על כל הדברים שמתבקשים מכך לרבות מתן כבוד לקורבנות החפים מפשע אגב משני הצדדים, לא רק מהצד הפלסטיני, אבל לרוב מהצד הפלסטיני.